

Jaargang 11 Februari 2003 Nummer 1

Facta

A close-up portrait of Anthony Giddens, a middle-aged man with light brown hair, smiling warmly. He is wearing a dark suit jacket, a white dress shirt, and a white bow tie. The background is dark and out of focus.

ANTHONY GIDDENS IN ENSCHEDE

INTEGREREN KOST TID

DE KUNSTENAAR ALS HOMO ECONOMICUS

Des te welvarender des te meer is er te

Anthony Giddens in Enschede

Henk Jansen

Op vrijdag 29 november jl. ontving de Britse socioloog Anthony Giddens een eredoctoraat van de Universiteit Twente. Het was hem al in 2001 toegekend, maar toen, tijdens de achtste lustrumviering, kon hij niet naar Enschede komen om het in ontvangst te nemen. Nu, tijdens de viering van de 41ste Dies Natalis was hij er wel. Even maar. Voor de plechtigheid, de receptie na afloop en om 's avonds aan te zitten aan het door de Universiteit aangeboden diner. Het liefst was hij meteen na de uitreiking al terug naar huis gevlogen.

Anthony Giddens publiceerde 34 boeken die in meer dan dertig talen zijn vertaald. In de jaren negentig was hij een belangrijk adviseur van de Engelse premier Tony Blair.¹ Giddens was onder meer hoogleraar sociologie en Fellow aan King's College in Cambridge. Op dit ogenblik is hij directeur van de London School of Economics and Political Science (LSE). Komende zomer gaat hij met pensioen. Wat hij dan gaat doen, weet hij nog niet precies, antwoordt hij desgevraagd. 'Het is nog ver weg. In die tijd kan nog veel gebeuren. Waarschijnlijk ga ik een boek schrijven en her en der lezingen geven. In ieder geval wil ik meer vrije tijd hebben. Om meer te tennissen bijvoorbeeld. Hoofd zijn van de LSE betekent erg hard werken. Het is heel wat anders dan het werk van bijvoorbeeld een rector magnificus van de Universiteit Twente. Als directeur geef je leiding aan een bedrijf. Daarmee ben je altijd bezig. We krijgen 20 procent subsidie van de staat en moeten dus 80 procent zelf binnenhalen door fondsen te werven. Daarvoor moet ik rondreizen en allerlei promotieactiviteiten ondernemen. Het is veel makkelijker een universiteit te runnen die door de staat gefinancierd wordt. Gelukkig hebben we veel studenten van overzee. Die betalen meer geld dan Engelse studenten. Ze komen overal vandaan. Ook uit Israël en het Midden-Oosten. We hebben een kosmopolitische studentengemeenschap die gelukkig liever met elkaar praat dan vecht.'

Lofprijzing

Erepromotor Romke van der Veen, hoogleraar bestuurssociologie aan de Universiteit Twente, prees Giddens als een uitmuntend wetenschapper met grote invloed. Een illustratie daarvan is het feit dat hij de meest geciteerde sociale wetenschapper van zijn generatie is. Eerder al schreef Van der Veen in *Facta en B en M* 'kritisch sympathiserend' over Giddens theorieën en politieke opvattingen. In zijn laudatio ging hij kort in op de centrale thema's in Giddens werk. 'Contrary to functionalist or structuralist social theory, he puts the knowledgeable, reflexive agent at center stage. (...) It is in the interdependence of actor and structure - in Giddens' own words the duality of structure - that our world is produced and reproduced through social practices.' Reflexiviteit is het centrale begrip in Giddens' theorie over de ontwikkelingen in onze maatschappij. 'Globalization, advancing communication and information technologies and detraditionalization heighten reflexivity and enhance the confrontation of modern society's institutions with themselves. This growing institutional reflexivity undermines the political and economic foundations of modern society. For example the nation-state: from above - economic and political internationalisation - and from below: emancipated and anticipating agents.' Door zijn

**De reden waarom we in
Engeland van Twente
gehoord hebben, is dat ze een
voetbalclub hebben**

een land wordt, stelen

theorieën over reflexieve modernisering in te brengen in zijn politieke ideeën (derde weg) heeft hij ook grote invloed op het politieke denken en de politieke praktijk gehad, memoreerde Van der Veen.

Behalve over globalisering, de rol van technologische ontwikkelingen en het gevaar van het fundamentalisme

- in zijn dankwoord riep hij de academische gemeenschap op zich daartegen teweer te stellen
- kun je met Giddens ook plezierig over voetbal praten. 'De reden waarom we in Engeland van Twente gehoord hebben, is dat ze een voetbalclub hebben.' Hij is een fervent supporter van de Londense club Tottenham Hotspur en bezoekt, als het even kan, de

*Romke van der Veen, Anthony Giddens, Wouter van Rossum (decaan)
foto: Jan Hesselink, UT*

*Frans van Vught (rector magnificus UT), Anthony Giddens
foto: Jan Hesselink, UT*

thuiswedstrijden. De reden dat hij zo snel weer naar Londen terug moet, is overigens niet dat Tottenham die zaterdag thuis moet voetballen. Ze spelen uit tegen Birmingham City en de uitslag zal 1-1 worden. Giddens hoopte op een overwinning, maar als sociale wetenschapper gaf hij ze niet meer dan 55 tegen 45 procent kans dat dat zou gaan gebeuren.

Mensen zijn niet dom

Op de website van uitgeverij Polity Press wordt Giddens omschreven als de meest belangrijke Engelse sociaal-filosoof van onze tijd. Daar moet hij hartelijk om lachen. 'Dat is belachelijk', zegt hij. Op mijn constatering dat hij niet terug te vinden is bij de door de BBC in november georganiseerde landelijke verkiezing van de 100 grootste Britten (ik noem Winston Churchill op 1, voetballer David Beckham 33, extreemrechtse politicus Enoch Powell 55, Tony Blair 67, Harry Potter-auteur J.K. Rowling 83) reageert hij dat hij zich zelfs niet in de nabijheid van deze grote Britten waant. Op mijn vraag wat hij van dit soort verkiezingen denkt, antwoordt hij dat het puur mediagebeurtenissen zijn die niet serieus genomen moeten worden. 'Je kunt wel het verschijnsel onderzoeken en de redenen waarom kijkers die voor of tegen iets of iemand stemmen, op die manier denken. Dat soort programma's, talkshows, reality tv, wordt alleen maar bedacht om mensen te amuseren. Er is echter wel een grens mee doorbroken. Vroeger was televisie iets dat zich in de buitenwereld van mensen afspeelde. Mensen keken ernaar. Nu is televisie veel meer een medium geworden waaraan je kunt meedoen. Daar wordt wel eens op neergekeken, maar mensen zijn niet dom. Ze kunnen feiten van fantasie onderscheiden. Een mooi voorbeeld is The Sun, een van de meest vreselijke aspecten van de Britse cultuur. Dat is een conservatieve

krant, terwijl het merendeel van de lezers op Labour stemt. Zo iets bewijst dat de lezers weten dat het troep is wat ze lezen. Ze laten zich niet hersenspoelen. Mensen zijn over 't geheel genomen verstandiger dan veel sociologen aannemen. Misschien zijn ze niet altijd op een intellectuele manier verstandig, maar dat betekent niet dat ze onverstandig zijn. Als student werkte ik in een broodfabriek. Mensen die daar werken, moeten verstandig zijn om te kunnen overleven. Ze creëerden een eigen cultuur op de werkvloer en wisten studenten op zo'n manier te grazen te nemen dat die zich behoorlijk stom voelden.

Giddens wijst iedere suggestie dat mensen niet altijd weten wat ze doen met klem van de hand. 'Ook onderzoek naar niet-stemmers is in dit verband van belang. Mensen die niet stemmen, zijn geen onnozelaars. Slechts 10 procent stelt er geen belang in of weet er niets vanaf. Alle anderen hebben meningen over politiek. Ook van de jongere generatie van nu wordt vaak gezegd dat ze niet in politiek geïnteresseerd zijn in tegenstelling tot de jongeren van vroeger. Daar is echter een reden voor. De jongeren van nu zijn nog geen complete burgers. Vroeger trouwden de mensen zo rond hun twintigste en kregen ze hun eerste kinderen. Mensen die op latere leeftijd een gezin stichten, zijn vaak ook later geïnteresseerd in het bredere burgerlijke domein.'

Onderkant

We spreken over de kanslozen in de meritocratie. Ik citeer Wout Ultee die stelt dat er een nieuwe klassenmaatschappij met intelligentie en opleiding als verdelingcriteria is ontstaan. 'Het voordeel is dat iedereen terecht komt waar hij hoort, het nadeel dat mensen aan de onderkant niets meer te hopen hebben.' Die onderkant kon wel eens door Fortuyn naar de stembus zijn gelokt.³

'Veel mensen profiteren niet van de welvaart. Uiterst rechts vindt vooral steun onder werkloze jonge blanke mannen. Vooral als er sprake is van grote etnische controverses. Daar is een reden voor en dat is niet de immigratie. Die mannen hebben het meest geleden van de technologische ontwikkelingen. Als je niet geschoold bent, heb je niet veel kansen in vergelijking met mensen van een paar generaties geleden in dezelfde positie. Toen was er veel meer fabriekswerk. Nu kun je het beste in de dienstverlening terecht. Daar zijn de banen. Maar mensen uit de arbeidersklasse weten vaak niet wat dat soort werk voor eisen stelt. Je moet goed in persoonlijke contacten met andere mensen zijn. Er is onderzoek gedaan naar mensen in het Londense East-End. Daar

De logica van New Labour is dat je geen thema's aan rechts overlaat

wonen veel arme mensen. Ze zouden op het nabijgelegen vliegveld terechtkunnen voor werk, maar missen de sociale vaardigheden om die banen aan balies, in kiosken en dergelijke te vervullen. Die vaardigheden zitten niet in hun cultuur. Op zo'n vliegveld moet je mensen vriendelijk glimlachend benaderen. Je moet ze niet meteen afbekken. Je moet dus weten hoe je met mensen uit allerlei groepen moet omgaan. Dat hebben ze echter niet geleerd. Er is een gebrek aan gewoon onderwijs, maar vooral ook aan sociale educatie. Deze mensen neigen er in Europa vaak toe populistische, extreemrechtse bewegingen te steunen. Dat zou ons allemaal moeten verontrusten.'

Onvrede

Nederlanders blijken met een hoop onvrede rond te lopen, vertel ik Giddens. Ze voelen zich niet meer veilig op straat, de autochtonen geven de allochtonen de schuld van van alles, er zijn wachtlijsten in de gezondheidszorg, problemen in het onderwijs, er is een groot wantrouwen ontstaan tussen overheid en burger.

'Die mensen zouden ergens anders moeten gaan wonen', reageert Giddens. 'Maar zonder gekheid, als mensen denken dat dingen waar zijn, dan zijn ze waar in hun consequenties. Dat is het beroemde Thomas-theorema. Maar sommige dingen zijn echt. Zoals criminaliteit. Dat is een levensgroot probleem. Linkse politici mogen het niet langer negeren. Vroeger dachten ze dat het vanzelf zou worden opgelost door een op sociale rechtvaardigheid gericht beleid. Je kunt echter niet meer "soft" met criminaliteit omgaan. Des te welvarender een land wordt, des te meer is er te stelen. Mensen hadden vroeger geen mobiele telefoons op zak en nu hebben ze die wel. Criminaliteit moet op de agenda van New Labour staan, anders pikt rechts of extreemrechts het thema op. Naar mijn idee moet je het beleid zo links van het midden maken als maar mogelijk is en het tegelijkertijd afstemmen op de ongerustheid bij de kiezers. De Labour Party is daar behoorlijk succesvol in. Op het continent

zijn de sociaal-democratische partijen wat traditioneler en zijn ze daar pas later mee gekomen. De logica van New Labour is dat je geen thema's aan rechts overlaat. Als politieke doctrine is dat een succes. New Labour is nu voor de tweede termijn aan de macht. Dat is voor het eerst in de geschiedenis van de partij. Om aan de macht te blijven, moet je ook dingen doen die het electoraat van je wil. Als linkse partij moet je je keihard tegen de misdaad opstellen. En je moet je keihard opstellen tegen de oorzaken van criminaliteit.'

Runaway World

In de door de BBC georganiseerde Reith Lectures 1999 maakte Giddens voor een breed publiek in verschillende wereldsteden zijn visie op sociale verandering inzichtelijk. Hij sprak over globalisering, externe en manufactured risico's, traditie en fundamentalisme, veranderingen in het gezin en andere relaties tussen mensen, en de ontwikkeling van de democratie. Daarop is hij door een aantal academici aangevallen, vertelt hij. Die vinden dat je dan zwicht voor de media en de zaken te veel simplificeert. 'De media hebben hun eigen belangen en prioriteiten. Die zijn niet noodzakelijkerwijs dezelfde als die van de academicus. Voor een algemeen publiek dat weinig van een onderwerp afweet, moet je de zaken soms minder complex voorstellen.' Zelf is hij erg tevreden over de vijf lezingen met *Runaway World* als overkoepelende titel. Hij vertelt dat ze tot verhitte discussies in de studio's leidden die op internet nog een half jaar doorgingen. Voor degenen die er kennis van willen nemen, zijn ze nog op internet beschikbaar.⁴

Noot

1. B en M tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij publiceerde in aflevering 27 (2000) 2 een themanummer over Anthony Giddens en de derde weg.
2. Romke van der Veen - Giddens opvattingen over moderne interventionistische politiek. - In: Facta 7 (1999) 4 (juni) p. 2-4; Romke van der Veen - De verzorgingsstaat in de laat-moderniteit : een sympathiserende kritiek op Anthony Giddens' sociaal-politieke geschriften. - In: B en M 27 (2000) 2, p. 63-77
3. Tom-Jan Meeuws - Sociale doorstroming stagneert. - In: NRC Handelsblad 18 juli 2002
4. http://news.bbc.co.uk/1/hi/english/static/events/reith_99/ (tekst, audio en video) en <http://www.lse.ac.uk/Giddens/RWDlectures.htm> (als pdf-bestand)

Henk Jansen is hoofdredacteur van Facta.